

Posudek diplomové práce

Název práce: Porozumění čtenému u dětí s poruchou autistického spektra v šestém a devátém ročníku

Autorka práce: Bc. Hana Nováková

Vedoucí práce: PhDr. Hana Sotáková

Autorka předložené práce se orientuje na žáky s poruchami autistického spektra. Nezaměřuje se však na obvyklá témata, vyplývající z tzv. triády, nýbrž se zajímá o čtenářskou gramotnost těchto žáků, zejména porozumění čtenému. Její zájem vyplývá mj. ze spolupráce s výzkumným projektem GA ČR Porozumění čtenému – typický vývoj a jeho rizika, jehož řešitelem je katedra psychologie. Jak je zřejmé z názvu, v projektu byly kromě dětí běžné populace zařazeny i skupiny rizikových dětí, mezi kterými byly právě i děti s PAS (resp. Aspergerovým syndromem). Autorka se na rozdíl od sledovaného vzorku v projektu – žáků 1. – 4. ročníků ZŠ – zaměřuje na žáky staršího školního věku.

Autorka se tedy inspirovala tématem, zpracování je však její vlastní. Nepoužívá přitom metody k diagnostice čtenářských dovedností, které byly v projektu GAČR využívány, nýbrž si vytváří dvě vlastní zkoušky (zkoušku tichého čtení a zkoušku hlasitého čtení). Je ale třeba uvést, že přebírá filozofii vytvořených metod ke sledování porozumění čtenému, kdy podobně jako autorský tým projektu dělí porozumění na rovinu explicitní (doslovné porozumění) a rovinu implicitní (vysuzování z textu). Dále také tvoří podobným způsobem jednotlivé otázky, byť by jich bylo méně. Podobně jako v projektu GAČR využívá test Happé „Strange Stories“. Již nyní se dotazují na záměr tohoto počínu – zřejmě by vůbec nevadilo, kdyby přebrala metody samé a tak ověřila jejich výpovědní schopnost nástrojů, se kterými se do budoucna počítá v dalším jejich rozvoji, ve vyšším věku. Má autorka s novými texty nějaký další záměr?

Práce splňuje kritéria na rozsah. Je členěna tradičně, na teoretickou a praktickou část a obsahuje všechny požadované části: abstrakt v českém a anglickém jazyce, klíčová slova, metodologii, diskusi, závěr, literaturu, přílohy. Je bez vážnějších prohrěšků, místy nacházíme jen drobné formulační nepřesnosti a chyby v interpunkci.

Teoretická část práce je soustředěna na tři základní témata. Nejdříve seznamuje čtenáře s poruchami autistického spektra – popisuje tzv. triádu i klasifikaci poruch autistického spektra. Oceňují, že upozorňuje na posuny, ke kterým dochází v nové klasifikaci dle DSM-V. Velký prostor je věnován kognitivnímu zpracování u dětí s poruchou autistického spektra a vzhledem k tématu nechybí ani téma čtenářské gramotnosti a porozumění čtenému. S literaturou pracuje správně, využívá i zahraničních zdrojů, jak se od magisterské práce očekává.

Praktická část se opírá o data, sebraná vlastním šetřením u žáků šestých a devátých ročníků. Výzkumné otázky jsou postaveny na porovnávání dětí s Aspergerovým syndromem a intaktní populací z hlediska tří užitých testů porozumění, dále ji zajímá vliv věku a vliv odlišného vzdělávání (srovnává žáky běžné školy a žáky víceletých gymnázií nižšího stupně). Výzkumný vzorek čítá 12 dětí, pracuje z hlediska metodologie s principem párování vzorku, 6 dětí trpí Aspergerovým syndromem, 6 dětí je z běžné populace.

Praktická část je zahájena vymezením úkolu a cílů práce, nechybí ani popis použitých metod a vzorku, žáci byli získáni na jedné škole, která má vedle sebe běžné třídy a třídy víceletého

gymnázia. Analýza a interpretace dat je postavena na představení výsledků v jednotlivých testech porozumění. Popisuje výkony dětí, uvádí příklady a shrnuje výsledky v tabulkách, výsledky jsou přehledné. Je zřejmé, že se snaží poctivě předložit a popsat všeho, co bylo zjištěno. Její přístup je ale více na pomezí kvantitativní metodologie, než metodologie kvalitativní, jak autorka uvádí. Hodně se zabývá samotným výkonem – dosaženými body a srovnává, která skupina je lepší - horší v jednotlivých sledovaných kritériích. Je to možné ukázat např. na kapitole 5.3.2 Kvalitativní analýza položek. Že se zabývá „kvalitou“ je postaveno na oblastech, které jsou testy syceny (např. explicitní vs. implicitní porozumění, typologie otázek). Než o kvalitativní analýzu se jedná spíše o popis výsledků, s ukázkami odpovědí. K větší „kvalitě“ by dospěla, kdyby prováděla analýzu odpovědí, prováděla typologizaci na základě odpovědí, třeba i propojila výsledky s kognitivními aspekty, kterými se zabývala v praktické části. Chápu ale, že je to velmi náročný úkol.

Jak autorka sama uvádí, dosáhla překvapivých výsledků, neboť nebyly zjištěny rozdíly mezi sledovanými ukazateli tak velké, jak sama očekávala nebo jak se uvádí v literatuře. Domnívám se, že je to právě tím, že pracovala s menší skupinou dětí – metoda párování nemusí přinášet skutečně validní výsledky, když se pracuje s výkonovými charakteristikami. Přemýšlí autorka o rozšíření práce z hlediska počtu dětí? Daly by se očekávat rozdíly? Na druhou stranu podobné výsledky přinesla i bakalářská práce M. Štarkové – i v jejím vzorku nebyly zjištěny např. problémy ve vysuzování, jak by se dalo očekávat, v otázkách na přísloví u dětí s AS.

Oceňuji zájem autorky o problematiku, její nasazení k výzkumu i to, že sama vytvořila nové nástroje. Zcela jistě odpovídá práce kritériím kladeným na práce katedry psychologie, proto ji doporučuji k obhajobě. Kromě výše položených otázek bych doporučovala zmínit, jak bude autorka dále s nálezy zacházet.

V Praze dne 30. 8. 2016

doc. PhDr. PaedDr. Anna Kucharská, Ph.D.